

Analyysi

Pertti Suhonen

Hallitus gallupjournalismin ristipaineissa

Tässä kirjoituksessa tutkin poliittisten mielipidekyselyiden uutisointia ja tulkintaa suomalaisessa valtajournalismissa keväällä 2015 nimitetyn hallituksen alkutaipaleella. Tarkastelun kohteina ovat sekä puolueiden, hallituksen, ministereiden ja muiden politiikan toimijoiden suosiomittaukset että politiikan sisältöä koskevat kyselyt. Valtaosa julkisuudessa näkyvistä poliittisista mielipidekyselyistä on joukkoviestinten itsensä teettämiä, ja ne yleensä julkistetaan näyttävästi. Viestinten aktiivinen gallupjournalismi on yksi tapa, jolla ne osallistuvat poliittisen järjestelmän toimintaan. Gallupjournalismin kuvailun ohella arvioin maan keskeisten joukkoviestinten suoriutumista kansalaisten mielipiteiden välittäjinä ja tulkitsijoina.

Aineisto kattaa ajanjakson hallituksen muodostamisesta vuoden loppuun. Olen seurannut systemaattisesti *Helsingin Sanomia*, *Aamulehteä* ja *Yleisradion* uutisia. Melko kattavasti olen seurannut myös *MTV:n* uutislähetystyksiä ja iltapäivälehtien verkkouutisia. Verkkouutisissa esille tulleet gallupuutiset poimin tutkimusaineistoksi paperilehdistä. Television kohdalla toimin päinvastoin: poimin uutisaineiston kanavien verkkosivuilta, jossa se oli tarjolla lehtiutisten tapaan. Muiden lehtien uutisia teettämistään kyselyistä on aineistossa muutama. Aineistoon sisältyi kaikkiaan 55 uutista median itselleen teettämistä mielipidekyselyistä. Lisäksi aineisto sisälsi 18 uutisissa esiteltyä muiden teettämää gallupia.

Otsikot ovat tärkeä osa tämän tutkimuksen aineistoa, mikä johtuu suurelta osin uutisjournalismin keskeisistä konventioista. Otsikoinnin näyttävyys ja kielellinen voima suosittelevat yleisölle mihin uutistarjonnassa kannattaa kiinnittää huomiota. Otsikoinnin painoa lisäävät vielä uutisen saama kokonaistila ja paikka lehdessä tai sähköisen median uutislähetyksessä. Korkein kirjaimin yli etusivun taitettu otsikko ja aiheen käsittely lehden alkusivuilla tai uutislähetysten alkujuonnossa ja ensimmäisten uutisten joukossa kertoo uutisen tärkeydestä. Valitessaan otsikkoaiheet mielipidekyselyn runsaasta tuloinformaatiosta toimitus painottaa joitakin tuloksia toisten kustannuksella ja esittää otsikon kielellisellä muotoilulla tulkinnan tulosten merkityksestä. Television ja radion uutisten esittäminen niiden verkkosivuilla muistuttaa konventioiltaan lehti-journalismia.

Toisaalta otsikoiden käyttökelpoisuus tutkimusaineistona perustuu yleisön tapaan valikoida uutisia. Journalismin konventioista seuraa, että uutisia luetaan, kuunnellaan ja katsellaan valikoiden, ja valikointi perustuu osaltaan otsikoiden puhuttelevuuteen,

siis niihin ladattuihin merkityksiin. Näyttävät otsikot ja niiden välittämä sanoma jäävät mieleen helposti silloinkin, kun ne eivät johda uutisen perusteellisempaan lukemiseen.

Osa yleisöstä tutustuu gallupuutisiin lähemmin. Analyysissä tarkastelen uutistekstejä myös tältä kannalta. Etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin: miten tavanomainen gallupuutinen rakennetaan, keitä jutuissa esiintyy, miten journalistit tulkitsevat tuloksia ja miten asiantuntevasti ja kriittisesti he käsittelevät kyselyaineistoja.

Kiinnostukseni tämän tutkimuksen tekemiseen lähti kahdesta syystä. Ensinnäkin kattavaa pitkittäistutkimusta vaalien välisestä gallupjournalismista ja sen poliittisesta roolista ei ole ennen tehty. Aiemmat harvat tutkimukset ovat koskeneet vaaleja edeltävää aikaa, jolloin mielipidekyselyjen rooli on monelta osin toisenlainen (esimerkiksi Railo 2012; Suhonen 2012a; 2000).

Toinen syy oli kevään eduskuntavaalien jälkeen syntynyt jännitteinen poliittinen tilanne. Parikymmentä päivää kestäneiden vaikeiden hallitusneuvotteluiden jälkeen tasavallan presidentti nimitti 29.5.2015 kolmen suurimman puolueen: keskustan, perussuomalaisen ja kokoomuksen muodostaman hallituksen. Sen takana oli 124 kansanedustajan parlamentaarinen enemmistö. Vasemmiston vaalitulokset olivat kaikkien aikojen huonoin, yhteensä vain 46 kansanedustajaa.

Varsinkin perussuomalaisille kiusallisten kompromissien tuloksena hallituspuolueet sopivat ohjelmasta, jolle annettiin nimi *Ratkaisujen Suomi*. Hallitusohjelman neljä keskeisintä aluetta ovat ”kestävä kasvu ja julkinen talous”, ”työllisyys ja kilpailukyky”, ”osaaminen ja koulutus” sekä ”hyvinvointi ja terveys”. Tärkeimpinä keinoina näiden alueiden kehittämiseen mainittiin julkisten menojen supistaminen, yrittäjyyden edellytysten parantaminen, työelämän pelisääntöjen uudistaminen, työvoimakustannusten alentaminen ja sosiaali- ja terveystalouden rakenteellinen uudistaminen. Pääministeri Juha Sipilä esitti *yhteiskuntasopimusta*, johon hallituksen tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi oli paketoitu. (Valtioneuvoston kanslia 2015.)

Hallituksen neuvottelut etujärjestöjen kanssa *yhteiskuntasopimuksesta* ajautuivat pian umpikujaan, ja pääministeri ilmoitti, että uudistukset toteutettaisiin pakottavalla lainsäädännöllä. Tämä ja muutkin hallituksen kaavailemat toimenpiteet, kuten moneen suuntaan kohdistuvat valtiontalouden leikkaukset, herättivät tiukkaa kritiikkiä oppositiossa ja julkisessa keskustelussa. Hallituspuolueiden väliset erimielisyydet ”Sote-uudistuksen” toteutuksesta olivat lokakuussa vähällä kaataa koko hallituksen. Loppukesästä ennen näkemättömällä tavalla lisääntynyt turvapaikanhakijoiden määrä kärjisti maahanmuuttopolitiikan ristiriitoja.

Mielipidekyselyjä hallituksen tavoitteista ja keinoista

Tässä jaksossa tarkastelen valtamedian teettämiä mielipidekyselyitä uuden hallituksen politiikasta ja niistä raportoivaa gallupjournalismia. Aluksi painopiste on hallitusohjelmaa ja yhteiskuntasopimusta ja sen jälkeen turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttopolitiikkaa koskevilla kyselyillä. Laadulliselle tutkimukselle luonteenomaiseen tapaan kuvaan journalismia runsain tekstiesimerkein. Vain näin rakentuu riittävän kattava ja monipuolinen kuva siitä, mistä politiikan teemoista joukkoviestimet halusivat saada kansalaisten reaktiot näkyviin ja millaisin journalistisin keinoin kyselytuloksia esitettiin. Uutisen näyttävyyden ja otsikkotekstin tarkastelu kertovat miten viestin arvottaa gallupuutisensa ja miten se tulkitsee kansalaisten mielipiteitä. Samalla muodostuu myös monitahoinen kuva suomalaisten suhtautumisesta hallituksen politiikkaan.

Aamulehti nosti kuusi seitsemästä *Lännen Median* teettämästä mielipidekyselystä päivän pääuutiseksi. *Helsingin Sanomat* julkaisi yksitoista HS-gallup -uutista yhteiskuntapoliittisista teemoista, mutta vain kolme niistä nousi päivän pääuutiseksi.

Lännen Media ehti ensimmäisenä julkaisemaan gallupmielipiteitä uuden hallituksen suunnitelmista. *Taloustutkimus Oy* kysyi 3.–4. kesäkuuta suomalaisilta kannattavatko he ansiosidonnaisen työttömyysturvan keston lyhentämistä nykyisestä 500 päivästä ja työttömyysturvan tason pudottamista. ”Ansioturvaa voi lyhentää” otsikoi *Aamulehti* etusivullaan 6.6. ”Pituudesta saa viedä, turvan tasosta ei” kuului lehden otsikko sivulla A4. Puolueiden vertailussa todettiin kokoomuksen ja keskustan kannattajien olevan valmiita leikkauksiin. Perussuomalaisten keskuudessa leikkausten kannattajia oli paljon vähemmän.

Lännen Median lehdet jatkoivat *Taloustutkimuksen* kyselyn tulosten esittelyä muutaman päivän välein. Seuraavana aiheena oli suhtautuminen hallituksen aikeisiin nostaa päiväkotien ryhmäkojoja. ”Moni hyväksyy suuret ryhmät” kertoi *Aamulehden* etusivun levyinen otsikko 9.6. Uutisen tekstistä tosin kävi ilmi, että enemmistö vastustaa suunnitelmaa.

TNS-Gallup oli liikkeellä samaan aikaan. *Helsingin Sanomien* toimeksiannosta se kyseli mielipiteitä siitä, mitkä alueet pitäisi jättää valtion menoleikkausten ulkopuolelle. ”Koulutuksen leikkauksia vastustetaan eniten” otsikoi lehti etusivun uutisensa 9.6. Sivulla A6 kerrottiin, että toiseksi laajimmin vastustetaan leikkaamista sosiaali- ja terveyspalveluista.

Seuraavan päivän HS-gallupuutinen käsitteli suhtautumista Sipilän hallituksen kaavailemaan yhteiskuntasopimukseen. ”Joka kolmas pitää ay-liikettä jarruna” kuului otsikointi sivulla A14. Alaotsikon mukaan ”Joka toisen mielestä on väärin, että hallitus sitoo leikkaukset yhteiskuntasopimuksen syntyyn”. 13.6. *Helsingin Sanomien* pääuutinen otsikoitiin etusivulla ”Joka toinen suomalainen vastustaa pidempää työaika”. ”Joka toinen on myös työttömyysturva-ajan lyhentämistä vastaan” kertoi sivun A6 uutisen alaotsikko.

Kreikan talouden ja eurojäsenyyden pelastaminen oli yksi niistä kiistakysymyksistä, jotka rasittivat hallituspuolueiden välisiä suhteita ja kansalaisten luottamusta hallitukseen. ”Suomalaisilta jyrkkä OXI Kreikalle” otsikoi *Aamulehti* 17.7. (A6). *Taloustutkimuksen* kyselyn mukaan enemmistö suomalaisista vastustaa EU:n kolmanteen tukipakettiin osallistumista.

Kesän jälkeen sanomalehtien teettämät mielipidekyselyt hallituksen taloudellisista suunnitelmista harvenivat. 12.9. *Aamulehti* kertoi etusivullaan palkankorotusten nollalinjan käyvän useimmille. Laajimmin tukea nollalinja sai keskustan ja kokoomuksen kannattajilta, mutta paljon vähemmän perussuomalaisilta. Sisäsivun uutisesta (A4) kävi ilmi, että puolet kyselyyn vastanneista vastustaa arkipyhien muuttamista tavallisiksi työpäiviksi. ”Kansa ymmärtää hallituksen kriisiviestin” otsikoi *Helsingin Sanomat* taloussivujen uutisensa 19.11. (A28). Uutisen mukaan säästöjen tarve tiedostetaan laajalti, mutta niiden kohdentaminen herättää silti arvostelua.

Myös *Yleisradio* osallistui kansalaismielipiteen tuottamiseen ja esittämiseen. 19.–20.8. Ylen uutisissa ja verkkosivuilla raportoitiin *Taloustutkimus Oy:n* muutama päivä aikaisemmin tekemän kyselyn tuloksia. Niiden mukaan suomalaisten enemmistö kannattaa hallituksen tavoittelemaa yhteiskuntasopimusta, mutta kaikkia keinoja sen toteuttamiseksi ei sulateta. Enemmistö vastustaa työpäivän pidentämistä ja lomarahoisista luopumista, mutta hyväksyy työaikapankin ja on valmis luopumaan ensimmäisen

sairauslomapäivän palkasta. Hallituspuolueiden kannattajien väliset erimielisyydet nostettiin näkyvästi esille otsikoimalla ”Perussuomalaisten kannattajat hallituskumppaneita nihkeämpiä yhteiskuntasopimukselle” (Yle.fi, 20.8).

Loppukesästä nopeasti kasvanut turvapaikanhakijoiden määrä toi uusia paineita maan hallitukselle ja jännitteitä koko yhteiskuntaan. Maahanmuuttopolitiikkaa ja rasismia käsittelevässä journalismissa kansalaismielipidettä selvittävät kyselyt saivat näkyvän sijan. Jo kesäkuun alussa HS-gallup oli kertonut (13.6., A7) kansalaisten enemmistön torjuvan *Euroopan unionin* komission ehdotuksen eteläiseen *Eurooppaan* tulevien turvapaikanhakijoiden jakamisesta muihin maihin.

”Suomalaiset suopeita tulijoille” otsikoi *Aamulehti* uutisensa (14.9., A10) *Lännen Median* teettämästä kyselystä. 64 prosenttia kannatti päätöstä pakolaisten vastaanotokeskuksen perustamisesta omaan kotikuntaan. *Yle* raportoi 5. ja 6. 9. *Taloustutkimuksen* kyselytuloksia. Yli puolet hyväksyi väittämän ”Suomeen jäävistä turvapaikanhakijoista suurin osa jää tulevaisuudessa työttömäksi ja elää sosiaalietuuksilla”. Väittämän turvapaikanhakijoiden uhasta suomalaiselle kulttuurille ja identiteetille hyväksyi vain neljäsnes. Väittämät turvapaikanhakijoiden merkittävästä vaikutuksesta rikollisuuteen ja ulkomaalaisten vaikutuksesta koulun työrauhaan jakoivat vastaajat jokseenkin tasan kahtia.

Lokakuuhun tultaessa kielteisyyttä turvapaikanhakijoita kohtaan näyttää yleistyneen. ”Enemmistö kaipaa kiristyksiä maahantuloon” otsikoi *Ilta-lehti* (10.10., 2–3) kahden sivun uutisensa *Taloustutkimuksella* kuun alussa teettämästä kyselystä. Koko aineiston tasolla tuo enemmistö oli 56, mutta perussuomalaisten keskuudessa 95 prosenttia.

Helsingin Sanomat raportoi 21.10. pääuutisenaan HS-gallup -logon alla tuloksia kuukauden alkupuolella tehdystä kyselystä. ”Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon on kiristynyt” kuului koko aukeaman levyinen otsikko (A6–A7). ”Valtaosa kiristäisi turvapaikan ehtoja” otsikoi lehti etusivullaan. Seuraavan päivän lehdessä jatkettiin tulosten käsittelyä ja vertailtiin puolueiden kannattajaryhmiä keskenään (A15). ”Perussuomalaiset ja keskusta nihkeimpiä maahanmuutolle” otsikoi lehti. Keskusta oli tosin nostettu otsikossa virheellisesti perussuomalaisten rinnalle. Keskustan kannattajista useimmat kuin sosialidemokraateista suhtautuisivat myönteisesti turvapaikanhakijoiden lisääntymiseen elinpiirissään. Muiden kysymysten suhteen keskustalaiset olivat hyvin lähellä kokoomuksen kannattajia.

Teettämistään yhteiskuntapoliittisista mielipidekyselyistä raportoidessaan sanomalehdet kytkivät ne lähes poikkeuksetta *Sipilän* hallituksen ohjelmaan tai esitykseen yhteiskuntasopimuksesta. Näin mielipiteet oli helppo tulkita kansalaisten reaktioiksi hallituksen pyrkimyksiin. Myös turvapaikanhakijoita koskevissa kyselyissä oli niin vastaajille kuin tuloksista raportoiville toimittajillekin selvä yhteinen konteksti: ”pakolais-tulva” *Eurooppaan* ja *Suomeen* ja hallituksen pakolaispolitiikka. Nämäkin mielipiteet kohdistuivat useimmiten maan poliittiseen johtoon vaatimuksina, hyväksymisinä tai vastustuksena.

Politiikan kiistakysymyksiin liittyvät gallupuutiset noudattivat rakenteeltaan varsin yhdenmukaista kaavaa. Liikkeelle lähdettiin otsikossa tärkeimmäksi julistetusta tuloksesta, joka kertoi enemmistön tai joskus vähemmistön mielipiteen. Tekstissä jatkettiin kuvaamalla tarkemmin mielipiteiden jakautumista kysymysten vaihtoehtojen välillä. Tekstin rinnalla tuloksia tiivistettiin graafisiksi kuvioiksi. Yleensä aineisto koostui muutamista mielipidekysymyksistä, joita koskevia tuloksia käsiteltiin otsikkoteeman jäl-

keen. Tekstin sisällä tai useimmiten erillisessä ”faktalaatikossa” kerrottiin perustietoja kyselyn toteutuksesta ja aineistosta.

Yhteiskuntapoliittisten mielipiteiden jakautumista ei tarkasteltu vain koko otoksen tasolla, vaan suuri osa uutistekstistä koski mielipide-eroja kansalaisryhmien välillä. Yhdeksässä kymmenestä analysoidusta uutistekstistä vertailtiin puolueita keskenään. Näin gallup uutisia huolella seurannut äänestäjä saattoi arvioida mielipiteitään suhteessa sekä enemmistön että oman ja muiden puolueiden kannattajien mielipiteisiin. Yhtäläillä poliittisilla eliiteillä oli mahdollisuus seurata mitä oman ja muiden puolueiden äänestäjät ajattelivat heidän harjoittamastaan politiikasta ja millaisia muutoksia mielipiteissä tapahtui.

Runsaiden ja aihepiireiltään kattavien mielipidetiedustelujen ja varsinkin niiden suuren näkyvyyden vuoksi kansalaiset pysyivät selvillä sekä vallitsevasta enemmistömielipiteestä että oman poliittisen viiteryhmänsä kannasta keskeisiin poliittisiin kysymyksiin. Tältä pohjalta he voivat myös arvioida miten politiikan päättäjät ottavat huomioon yhteiskunnassa vallitsevan yleisen mielipiteen ja oman puolueensa äänestäjien kannan.

On varsin ymmärrettävää, että tarkastelluissa gallup uutisissa nostettiin korostetusti esiin hallituspuolueiden kannattajien mielipiteet. Kyselyt koskivat suurelta osin hallituksen toimintaa, ja tulokset kertoivat sen nauttimasta luottamuksesta myös omien äänestäjien keskuudessa. Varsinkin perussuomalaisten kannattajat olivat erityisen huomion kohteena. Lähes kahdessa kolmesta uutisesta kävi ilmi, että tyytymättömyys hallituksen politiikkaan oli perussuomalaisten keskuudessa selvästi yleisempää kuin kokoomuksen ja keskustan kannattajien joukossa. Turvapaikkapolitiikkaa koskeissa kyselyissä Perussuomalaisten äänestäjät suhtautuivat kielteisimmin maahanmuuttoon.

Kahdeksassa kymmenestä uutisesta tarjottiin yleisölle mahdollisuus arvioida mielipiteitään myös suhteessa muihin viiteryhmiin. Yli puolessa uutisista vertailtiin naisten ja miesten mielipiteitä sekä eroja yhteiskunnallisen aseman (ammatti, koulutus, tulot) suhteen. Monesti myös ikää ja toisinaan asuinpaikkaa käytettiin vertailun perustana.

Kolmessa neljästä gallup uutisesta oli henkilöhaastatteluja tulosten esittämisen lomassa. Useimmin ääneen pääsivät akateemiset ja kyselyn toteuttaneen tutkimuslaitosten tutkijat, jotka tuloksia ja arvioivat niiden merkitystä. Hallituksen säästötoimia ja yhteiskuntasopimusta koskevia kyselyjä kommentoimaan pääsivät myös työmarkkinajärjestöjen, puolueiden ja julkisen vallan edustajat. Tyypillisesti näissä puheenvuoroissa etsittiin selityksiä mielipiteille, niiden eriytymiselle ja muuttumiselle sekä mahdollisia seurauksia: miten äänestäjät, puolueet, hallitus ja oppositio mahdollisesti reagoivat kansalaismielipiteisiin ja niiden muutoksiin ja eriytymiseen? Toisinaan haastattelupuheenvuoroissa otettiin kantaa myös kyselyjen kohteena olevaan politiikkaan. Tuloksia konkretisoitiin usein haastatteleamalla ihmisiä, joiden elämään hallituksen toimien ajateltiin vaikuttavan.

Valtamedioiden Gallupjournalismi ei rajoitu vain niiden itse teettämiin kyselyihin. Myös julkinen valta ja etujärjestöt tilaavat mielipidekyselyjä niiden intressejä koskevista ajankohtaisista poliittisista aiheista. Vaikuttaakseen muihin vallankäyttäjiin ja kansalaismielipiteeseen ne välittävät valikoituja tuloksia julkisuuteen, ja uutismedia raportoi niistä väliin hyvinkin näyttävästi. Taulukkoon 1. olen koonnut esimerkkejä tällaisista mielipidekyselyistä uuden hallituksen ensimmäisen puolivuotiskauden ajalta. Valtaosa näistä kyselyistä koski samoja aihepiirejä kuin joukkoviestinteenkin teettämät kyselyt ja

vahvistivat näin julkisuudessa muodostuvaa kuvaa kansalaisten suhtautumisesta hallituksen politiikkaan.

Taulukko 1. Valtamediassa esillä olleita etujärjestöjen ja julkisen vallan teettämiä mielipidekyselyjä vuoden 2015 toisella puoliskolla.

Tilaaja	Tekijä	Julki	Aihepiiri
Sydänliitto, Aivoliitto ja Diabetesliitto	TNS Gallup	28.5.	Savukkeiden myynnin kieltäminen
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK	Taloustutkimus	8.6.	Hallituksen kilpailukyypaketti
Ulkoministeriö	Taloustutkimus	3.7.	Suomen kehitysapu
Kunnallisan kehittämissäätiö	TNS Gallup	11.7.	Valtiontalouden tasapainottamiskeinot
Verohallinto	TNS Gallup	17.8.	Verotus ja veronkierto
Elinkeinoelämän keskusliitto	Taloustutkimus	30.8.	Yhteiskuntasopimus ja työelämän joustot
Palvelualojen ammattiliitto	TNS Gallup	22.9.	Kauppojen aukioloajat
Ympäristöministeriö	TNS Gallup	26.9.	Ilmastopolitiikka
Kansaneläkelaitos	Taloustutkimus:	29.9.	Perustulo
Päivittäistavarakauppa-yhdistys	Taloustutkimus	30.9.	Alkoholijuomien myynti ruokakaupoissa
Euroopan komissio (Eurobarometri)	TNS Gallup	3.10.	Syrjintä työelämässä
Perussuomalaiset	Taloustutkimus	15.10.	Turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka
Kunnallisan kehittämissäätiö	TNS Gallup	28.10.	Säästöt julkisen sektorin työntekijöiden palkkauksesta
Mielenterveyden keskusliitto	TNS Gallup	18.11.	Mitä ihmisryhmiä ei naapureiksi
Palvelualan Työnantajat	Taloustutkimus	27.11.	Postialan lakko ja tukilakot

Kannatustutkimukset

Siinä missä kansalaisten mielipiteitä politiikan sisältökysymyksistä käsittelevällä gallup-journalismilla on liittymäkohtia välittömän demokratian ideaaleihin, ovat puolueiden kannatusmittaukset lähempänä edustuksellista politiikkaa. Puolueiden kannatusta mitataan jatkuvasti, ja tulokset julkistetaan hyvin näytävästi. *Helsingin Sanomat* ja *Yleisradion* uutistoimitus raportoivat kumpikin kannatusmittauksesta kerran kuukaudessa. Kyselyiden rytmi on vakiintunut sellaiseksi, että päivitys puolueiden kannatustilanteesta tarjotaan kansalaisille parin viikon välein.

Kuten *Helsingin Sanomien* ja Yle.fi:n otsikoista (Taulukko 2.) on luettavissa, puolueiden kannatuskisassa koettiin puolen vuoden aikana dramaattisia käännteitä. Kesän mittaan seurattiin sosialidemokraattien ja koko vasemmiston kannatuksen vajoamista ennätysalasta. Syksyllä otsikoihin nousivat perussuomalaisten kannatuksen romahtaminen ja SDP: rakettimainen nousu. Perussuomalaiset menetti puolet huhtikuun vaalien aikaisista kannattajistaan ja sosialidemokraatit nousi suosituimmaksi puolueeksi.

Taulukko 2. Helsingin Sanomien ja Yleisradion otsikot niiden teettämiä puolueiden kannatusmittauksia koskeissa uutisissa vuoden 2015 toisella puoliskolla

Media ja uutisen päivämäärä	Uutisen pääotsikko Helsingin Sanomien sisäsivuilla ja Yleisradion verkkosivuilla
HS 20.5. s. A 9	Perussuomalaisten kannatus kasvaa
Yle.fi/uutiset 3.6.	Keskustan kannatus noussut vaalituloksesta
HS 22.6. A 16	Sdp vajosi ennätysalasta
Yle.fi/uutiset 2.7.	Kokoomus kiilasi perussuomalaisten ohi kakkoseksi, SDP:n tuskien taival jatkuu
HS 17.7. A 9	Keskustan kannatus on kasvanut vaaleista
Yle.fi/uutiset 6.8.	Keskusta polkee kärjessä — vihreät kirii kiinni SDP:tä ja PS:ää
HS 14.8. A 6	Vihreät ovat hyötynneet kesän puheenaiheista
Yle.fi/uutiset 3.9.	Ylen mittaus: Vasemmiston kannatus rysähti kaikkien aikojen pohjalukemiin
HS 17.9. A 11	Perussuomalaisten kannatus yhä laskussa
Yle.fi/uutiset 8.10.	Politiikan mannerlaatat siirtyivät: Perussuomalaisten suosio romahti, SDP pomppasi kakkoseksi
HS 23.10. A 2	HS-gallup: Perussuomalaisten tukijoista jäljellä puolet
Yle.fi/uutiset 4.11.	Perussuomalaisten syöksy jatkuu, SDP:n kannatus pomppasi taas
HS 19.11. A 8	Perussuomalaisten alamäki jatkui
Yle.fi/uutiset 3.12.	SDP hengittää jo keskustan niskaan, perussuomalaisten syöksy syvenee
HS 18.12. A 6	Sdp nousi suosituimmaksi puolueeksi
Yle.fi/uutiset 30.12.	Huonoja uutisia hallitukselle — SDP pomppasi kärkeen

Puolueiden kannatuskehitys oli hyvin näkyvästi julkisuuden agendalla. *Taloustutkimus Oy:n* mittaamat lukemat olivat lähes poikkeuksetta Yleisradion päivän pääuutinen, jota toistettiin lukuisissa radion ja television uutislähetysissä ja verkkouutisissa. Dramaattisimpia muutoksia käsiteltiin myös television illan ajankohtaislähetysissä ja radion *Ykkösaamussa*. *Helsingin Sanomat* nosti loppuvuodesta *TNS Gallupin* kannatuskyselyjen tulokset pari kertaa pääuutisikseen. Lehden kyselyille antamasta merkityksestä kertoo myös se, että puolen vuoden mittaan niitä käsiteltiin viidessä pääkirjoituksessa.

Kahden valtamedian asemaa puolueiden välisen kisan promoottoreina vahvisti se, että muut mediat eivät teettäneet vuoden 2015 toisella puoliskolla juuri lainkaan omia kannatuskyselyitä. Vaalien alla tilanne on yleensä toinen. Silloin esimerkiksi iltapäivälehdet, maakuntien ykköslehdet, *MTV* ja jotkut aikakauslehdetkin harjoittavat väliin aktiivista gallupjournalismia (Railo 2012; Suhonen 2012 a, 44–47).

Nyt nämä joukkoviestimet vahvistivat kahden suuren kannatuskyselyn asemaa media-agendalla välittämällä niiden tuloksia omille yleisöilleen. Myös Yle ja *Helsingin Sanomat* esittelivät toistensa kyselytuloksia omissa uutisissaan. Voidaan perustellusti olettaa, että joukkoviestimiä seuraavista suomalaisista tuskin kukaan välttyi puolueiden kannatuskisan väliaikatiedoilta. Useimmat suomalaiset näkivät, kuuluivat ja lukivat kulloisenkin tilanteen moneen kertaan. Näin gallupuutiset täyttivät yleisön kannalta

kaksi keskeisintä agendan kriteeriä: niiden *tavoittavuus* ja *kasautuvuus* olivat korkeaa luokkaa (Shaw 1979; Suhonen 1994, 55–57).

Yleisradion televisiouutiset ja Yle.fi raportoivat kannatusmittausten tuloksista varsin johdonmukaista kaavaa noudattaen. Aluksi esitettiin pylväsdiagrammi, jossa puolueet olivat kannatusprosenttien mukaisessa järjestyksessä. Kunkin pylvään toisessa päässä kerrottiin kannatuksen suuruus ja toisessa muutos edellisen kuukauden mitauksesta. Sitten selostettiin tärkeimpiä puoluekohtaisia muutoksia ja pohdittiin syitä niihin. Yleensä tulosten selittäminen annettiin kannatusmittauksista vastaavalle *Taloustutkimuksen* tutkimusjohtajalle *Jari Pajuselle*.

Syksyllä peruslinja *Pajusen* tulkinnoissa oli se, että hallitusvastuu on leikannut perussuomalaisten suosiota. Yhteiskuntasopimus, *Kreikan* tukeminen, hallituksen päätökset leikata julkisia menoja ja turvapaikanhakijoiden määrän kasvu ovat vauhdittaneet perussuomalaisten alamäkeä. Palkansaajajärjestöjen joukkomielenosoitus työvoimakustannuksia leikkaavia pakkolakeja vastaan näytti ”sataneen suoraan SDP:n laariin” ja vieneen perussuomalaisilta erityisesti työntekijämiesten kannatusta (Yle.fi, 8.10.2015). Muutama otteeseen kannatuslukujen muuttumista suhteutettiin edellä tarkasteltuihin yhteiskuntapoliittisiin mielipiteitä kartoittaneiden kyselyjen tuloksiin. Nehän kertoivat usein perussuomalaisten kannattajien lisääntyneestä tyytymättömyydestä hallituksen toimintaan.

Helsingin Sanomissa haastateltiin yksikönjohtaja *Sakari Nurmela* muutaman keran. Hänen arvionsa mukaan perussuomalaisten ja demarien kannatuslukujen muutoksia voidaan pitää jopa historiallisen nopeina ja suurina (HS 23.10.2015, A6). Samassa uutisessa kuvattiin äänestäjien siirtymiä puolueesta toiseen kevään eduskuntavaalien jälkeen. Perussuomalaisia äänestäneiden keskuudessa näkyi pettymystä ylipäättään politiikkaan, sillä heistä lähes kolmannes näytti siirtyneen nukkuviin tai ei tiennyt tai kertonut mitä puoluetta äänestäisi. Siirtymä on näin käänteinen verrattuna siihen, joka suurelta osin loi perussuomalaisten vaalivoiton vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Silloinhan puolue sai runsaasti uusia äänestäjiä niistä, jotka eivät edellisellä kerralla lainkaan äänestäneet. (Suhonen 2012b, 61–64) Osa syksyn 2015 muutoksesta selittyi sillä, että joukko entisiä sosialidemokraatteja palasi petyttyään perussuomalaisten toimintaan hallituksessa.

Muiden puolueiden melko pieniin kannatusmuutoksiin kiinnitettiin vähemmän huomiota. Elokuun kannatusuutinen (HS 14.8.2015, A6) keskittyi kuitenkin vihreisiin. Puolueen kannatus oli noussut lähelle sen historian korkeinta lukemaa ja lähenteli jo SDP:n kannatusta. Uutisessa tuloksia tulkittiin kolmen yliopiston kolmen tutkijan voimin. Heidän käsityksensä mukaan kaivosyhtiö *Talvivaaran* ongelmat, *Fennovoiman* ydinvoimalahanke, tasa-arvoisesta avioliittolaista käyty keskustelu, monikulttuurisuutta puolustava kansanliike ja vihreiden oppositioasema olivat kesän mittaan luoneet vihreille hyvät kasvuedellytykset. Uutinen oli kuvitettu näyttävästi. Valokuvien pinta-ala oli lähes kaksinkertainen uutistekstiin verrattuna. Kuvien aiheet liittyivät tekstissä kerrottuihin vihreiden kasvuedellytyksiin.

Joukkoviestinten rahoittamat poliittiset kannatusmittaukset eivät rajoitu vain puolueiden välisen kilpailun seuraamiseen. Myös muiden poliittisten toimijoiden, kuten hallituksen, ministereiden, puoluejohtajien, presidentin ja mahdollisten presidenttiehdokkaiden, suosiota mitataan melko säännöllisesti (Railo 2012; Suhonen 2012 a, 46–48). *Sipilän* hallituksen alkutaipaleella tällaisista kyselyistä huomattava osa oli muiden

kuin *Helsingin Sanomien* ja *Yleisradion* teettämiä. Varsinkin iltapäivälehdet olivat aktiivisia.

Taulukko 3. Valtamedian tilaamia kyselyitä poliittisten toimijoiden suosiosta 3.7.2015–9.1.2016

Media ja uutisen päivämäärä	Tekijä	Uutisen pääotsikko
HS 3.7. s. A 6	TNS Gallup	Sipilän suosio kohosi heti korkealle
Yle.fi/ uutiset 4.7.	Taloustutkimus	Naiset miehiä tyytymättömämpiä hallituksen toimiin, perussuomalaisten tuki horjuu
HS 6.7. s. A 8	TNS Gallup	Niinistön suosio on yhä kasvussa
Aamulehti 17.7. s. A 1	Taloustutkimus	Usko hallitukseen horjuu
Ilta-Sanomat 12.9. s. 6	Taloustutkimus	Hallituksen suosio notkahti hurjasti
Iltaalehti.fi 5.12.	Tietoykkönen	IL-analyysi: Kolme miljoonaa haluaa Niinistön taas ehdolle
Yle.fi/ uutiset 9.12.	Taloustutkimus	Ylen presidenttikysely: Sauli Niinistö mieluisin ehdokas, Timo Soini epäilyttää eniten
HS 20.12. A 6	TNS Gallup	Sipilän hallituksen suosio laskenut
Maaseudun tulevaisuus.fi 30.12.	TNS Gallup	Luottamus Juha Sipilään romahti rajusti
Iltaalehti.fi 1.1.2016	Taloustutkimus	Hallituksen tempoilu riepoo suomalaisia
Iltaalehti 5.1. s. 2	Taloustutkimus	Suomalaisten mielestä Jan Vapaavuori ja Petteri Orpo olisivat Alexander Stubbia parempia Kokoomuksen johtajia
Ilta-Sanomat.fi 9.1.	Taloustutkimus	IS-tutkimus: Niinistö ottaisi presidentinvaalissa rökälevoiton

HS gallup ehti kuitenkin ensimmäisenä mittaamaan mielipiteitä uuden hallituksen ja pääministerin onnistumisesta tehtävissään. Jo kesäkuun loppupuoliskolla tehdyn kyselyn tulokset saivat 3.7. lehdessä pääuutinen aseman. ”Sipilä on pääministerinä edeltäjiään suosituimpi” julisti etusivun otsikko. Sisäsivuilla (A 6–7) verrattiin Sipilän ja hänen hallituksensa suosiota 2000-luvun edeltäjiin Kataiseen ja Stubbiin ja heidän ministeristöihinsä.

Samassa kyselyssä *TNS Gallup* tiedusteli myös arviota tasavallan presidentin ja eduskunnan puhemiehen onnistumisesta tehtävissään. Vastaajista 86 prosenttia katsoi *Sauli Niinistön* onnistuneen tehtävissään erittäin tai melko hyvin (HS 6.7., A8). Puhemies *Maria Lohelan* onnistumista ei osattu vielä arvioida. 76 prosenttia ei pitänyt hänen toimintaansa sen paremmin hyvänä kuin huononakaan tai ei osannut sanoa kantansa.

Syyskuun 2015 alussa tuli selvästi esille, että hallituksen suosio on laskussa. *Ilta-Sanomat* julkisti (12.9., 6) *Taloustutkimuksella* teettämänsä kyselyn tulokset. Niiden

mukaan hallitukseen tyytymättömien osuus oli 50 prosenttia vastaajista, kun se kaksi kuukautta aikaisemmin oli ollut 34 prosenttia. Vertailukohtana oli *Taloustutkimuksen Yleisradiolle* tekemä samansisältöinen kysely (Yle.fi/ uutiset 4.7.). Perussuomalaisten keskuudessa tyytymättömiä hallitukseen oli 58 prosenttia. Osuus on lähes nelinkertainen muihin hallituspuolueisiin verrattuna.

Joulun alla *Helsingin Sanomat* julkisti tuloksia joulukuun alkupuolella tehdystä kyselystä, jossa mitattiin kesäkuiseen tapaan hallituksen, pääministerin, presidentin ja eduskunnan puhemiehen suosiota (HS 20.12., A6). Puolen vuoden kuluessa hallitukseen tyytymättömien määrä oli kaksinkertaistunut. Pääministeri *Juha Sipilän* toimintaan tyytymättömien osuus lisääntyi vielä enemmän, 14 prosentista 37 prosenttiin. Yhtä moni arvioi ulkoministeri *Timo Soinin* onnistuneen erittäin tai melko huonosti tehtävässään. Tyytymättömyys valtionvarainministeri *Alexander Stubb*in toimintaan oli huomattavasti yleisempää, 55 prosenttia.

Eduskuntavaalien jälkeisiin poliittisten johtajien suosiomittauksiin tuli uusi aihe, kun *Iltalehti* nosti kokoomuksen puheenjohtajapelin julkisuuden agendalle (IL 5.1.2016, Loppiaisliite 2–3). *Taloustutkimuksen* kyselyssä joulukuun lopulla vastaajat saivat valita 1–3 parhaana pitämäänsä ehdokasta 14 kokoomuspoliitikon listasta. Muiden kyselyiden tapaan tämäkin kertoi *Stubb*in suosion horjumisesta. Niin kaikkien vastaajien kuin kokoomuslaistenkin keskuudessa hän jäi kolmanneksi sisäministeri *Petteri Orpon* ja *Euroopan investointipankin* varapääjohtajan *Jan Vapaavuoren* jälkeen.

Huomioita gallupjournalismin tasosta

Laatujournalismita edellytetään kriittistä suhtautumista lähteisiinsä ja uutiseksi tarjotun informaation luotettavuuteen. Mieliopidekyselyjen tuloksia julkaistaessa ja kommentoitaessa tämä kriittisyyden vaatimus on erityisen tärkeä kahdesta syystä. Ensinnäkin, kun gallupjournalismi yleisen mielipiteen tuottajana ja edustajana toteuttaa tärkeää poliittista funktiota, siltä on edellytettävä asiantuntemusta ja vastuullisuutta. Toiseksi mieliopidekyselyt ovat varsin monimutkainen informaation tuottaja. Voidakseen arvioida tulosten luotettavuutta ja tarjota myös yleisölle edellytyksiä uutisten kriittiseen vastaanottoon toimittajien pitäisi ymmärtää riittävästi tutkimusprosessin eri vaiheita, kuten otantaa, kysymysten laadintaa, aineiston keruumenetelmiä, sen analysointia ja tulosten tulkintaa.

Tässä kirjoituksessa tutkittu gallupjournalismi ei kaikilta osiltaan täytä hyvän laadun kriteerejä. Seuraavassa kiinnitän huomiota lähinnä kahdentyyppisiin ongelmiin ja virheisiin. Aluksi kritisoin huolimattontaa ja harhaanjohtavaa kielenkäyttöä otsikoissa ja uutistekstin tulkinnoissa. Toiseksi tarkastelen uutisten tapaa tarjota yleisölle välineitä tulosten arvioimiseen. Näitä teemoja olen käsitellyt laajemmin aikaisemmissa tutkimuksissani (esim. Suhonen 1991; 2006).

Yleistäminen on kielellinen strategia, jolla kyselyn aiheena ollut mieliopide saadaan näyttämään kaikkien yhteiseltä mielipiteeltä — *yleiseltä mielipiteeltä* sanan vaativassa mielessä. Yleistävän otsikon subjektina on tavallisimmin tutkimuksen kohdejoukko tai sen osa, kuten Suomi, suomalaiset, kansa, kansalaiset, naiset, miehet, nuoret tms. Yleistävät otsikot saattavat vahvistaa tai horjuttaa uutisen lukijan, katsojan tai kuulijan mieliopidettä riippuen siitä, onko hän samalla vai eri kannalla otsikossa kuviteltujen kansan, suomalaisten, naisten tai miesten kanssa. Kyse on myös identiteetin vahvista-

misesta tai murentamisesta: naiseudesta ja miehuudesta, kuulumisesta kansaan, suomalaisiin, nuoriin jne.

Seuraavassa asetelmassa on tämän tutkimuksen aineistosta poimittuja esimerkkejä yleistävistä otsikoista. Sulkeissa oleva luku kertoo kuinka suureen prosenttiosuuteen yleistys perustuu.

Uusi hallitus saa kansalta kiitosta (37 %) HS 3.7. A6

Kansa ymmärtää hallituksen kriisiviestin (viiden kysymyksen keskiarvo 37 %) HS 19.11., A28–29

Suomalaisten mielestä eurosta on haittaa maan taloudelle (44 %), Yle.fi, uutiset 22.12.

IL selvitti: Kansa tukee hallituksen Venäjä-linjaa (50 %) IL.fi 12.7.

Kansa on puhunut: Miedot viinit ruokakaappoihin (50 %), mtv.fi, uutiset 30.9.

Ansioturvaa voi lyhentää (52 %) AL 6.6., A1

Suomalaisilta jyrkkä OXI Kreikalle (57 %) AL 17.7., A6

Suomalaiset vastustavat henkilöstövähennyksiä (64 %) HS 23.5., A19

Yleistys, joissa mielipiteen subjektiksi esitetään kansa tai kansalaiset, sisältää demokratiaan vetoavan sivumerkityksen. Hallituksen toimien legitimitetti vahvistuu, kun kansa antaa niille tukensa. Ja kun kansa on puhunut, demokratian pelisäännöt edellyttävät päätöksentekijöiden toteuttavan tuon kansan tahdon. Olisi tietysti hyvä, että kansan tahdoksi julistetulla mielipiteellä olisi edes kohtalainen enemmistö kyselyn tuloksissa. Väliin gallupuutisen otsikko kertoo jostakin ihan muusta kuin jutun aiheena olevasta kyselystä. ”Tuloerojen kasvu pelottaa suomalaisia” kertoi *Aamulehden* yleistävä otsikko 9.11., A4. Otsikointi ei kuitenkaan liittynyt jutun aiheena olevaan kyselyyn, joka koski verotietojen julkisuutta. Oletettu huoli tuloerojen kasvusta oli yksi uutistekstissä mainittu mahdollinen syy verotietojen julkistamisen suosiolle.

Vielä etäisempi suhde otsikolla ja sen aiheena olevilla mielipidekyselyn tuloksilla oli *Aamulehden* uutisessa 9.6., A4. Kyselyn tulokset kertoivat 88 prosentin vastaajista kannattavan hallituksen suunnittelemaa päivähoito-oikeuden rajoittamista puolipäiväiseksi, jos ainakin toinen vanhempi on kotona. Otsikko ”Päiväkoti ei ole pelkkä lapsivarasto” esittää vastalauseen niin enemmistön mielipiteelle kuin hallituksen kaavailluil- lekin. Otsikon takana oli uutisessa haastateltu kasvatustieteen tohtori *Laura Repo*, joka korosti päivähoiton tarjoaman varhaiskasvatuksen olevan osa koulutusjärjestelmää ja kaikille lapsille yhtäläisesti kuuluva oikeus.

Toisinaan otsikoissa esitetyt perusteettomat johtopäätökset johtuvat kysymysten epäonnistuneesta muotoilusta ja siitä, että journalistit eivät kiinnitä siihen huomiota. Tästä sopii esimerkiksi *Aamulehden* 17.7., (A1, A6) uutinen kyselystä, joka koski suhtautumista Kreikan taloudelliseen tukemiseen. ”Jos Suomi lähtee mukaan kolmanteen

tukipakettiin, nauttiiko hallitus luottamustanne?” kysyivät *Taloustutkimuksen* haastattelijat. Etusivun otsikoinnissa kerrottiin, että 43 prosenttia ja sisäsivulla että joka toinen vastanneista katsoo hallituksen menettävän luottamuksensa, jos se hyväksyy tukipaketin. Otsikoiden johtopäätökset ovat perusteettomia. Ongelma on siinä, että kysymyksen sanamuoto ei pysty erottelemaan johtuuko vastaajan epäluottamus juuri tuosta tukipäätöksestä vai joistain ihan muista syistä. Suuri osa opposition ja osa hallituspuolueidenkin kannattajista tuntee epäluottamusta hallitusta kohtaan sen ohjelmallisten tavoitteiden vuoksi. Osa kansalaisista ei luota hallitukseen riippumatta siitä mistä puolueista se koostuu ja millaista ohjelmaa se toteuttaa.

Vastaava kysymystekninen ongelma samassa uutisessa liittyy toisenkin kysymyksen tulkintaan. Se kuului ”Jos Suomi osallistuu kolmanteen tukipakettiin, pitäisikö perussuomalaisten lähteä hallituksesta?”. Kysymys ei pysty erottelemaan tukipaketin vastustajia niistä, jotka joka tapauksessa haluaisivat perussuomalaisten lähtevän hallituksesta. Tällaisista ongelmista on ensisijaisesti vastuussa kysymykset laatine tutkimuslaitos, mutta kyselyistä raportoivilla toimittajillakin pitäisi olla valmiuksia kysymysten kriittiseen arvioimiseen.

Kaikki kyselytulokset, jota koskevat koko väestöä tai jotain sen osaryhmää, ovat yleistyksiä. Tässä tutkimuksessa tarkastellut kyselyt on tehty 1000–3000 hengen otoksille, jotka on poimittu edustamaan esimerkiksi kaikkia äänioikeutettuja tai 15–79 -vuotiaita suomalaisia. Otokset pyritään muodostamaan jollakin satunnaisuuteen perustuvalla menetelmällä. Otantasattumasta seuraa, että jotkin mielipide- ja väestöryhmät saattavat saada aineistoon yli- ja toiset aliedustuksen, minkä vuoksi tulokset voivat vinoutua. Tällaisen vinoutuman mahdollisuutta arvioidaan tilastomatematiikan välinein laskemalla niin sanottu *luottamusväli* eli *virhemarginaali*. Tuo virhemarginaali pitäisi ilmoittaa kyselytuloksia raportoitaessa. Tässä tutkimuksessa tarkastelemissani uutisissa virhemarginaali onkin kerrottu lähes poikkeuksetta. Virhemarginaalin ilmoittaminen koko aineiston tasolla ei kuitenkaan riitä.

Helsingin Sanomien uutisessa 22.10., A15 vertailtiin puolueiden kannattajien suhtautumista turvapaikanhakijoihin. ”Tutkimuksen virhemarginaali on noin kolme prosenttiyksikköä suuntaansa” todettiin suppeassa faktalaatikossa muutamien muiden kyselyä koskevien tietojen ohessa. Kun *TNS Gallupin* saama tulos kertoi, että 59 prosenttia 15–79-vuotiaista vastaajista hyväksyy väittämän ”Suhtautuisin myönteisesti siihen, että turvapaikanhakijoiden määrä omassa elinpiirissäni lisääntyisi”, kaikista tuon ikäisestä suomalaisista tällä kannalla on 56–62 prosenttia 95 prosentin todennäköisyydellä.

Mutta kun vertaillaan puolueiden kannattajaryhmiä, ei kolmen prosenttiyksikön virhemarginaali enää päde. Se nimittäin levenee huomattavasti tarkasteltavan ryhmä pienetessä. Kun otetaan huomioon, että noin 40 % kyselyn vastaajista ei kertonut puoluekantaansa tai ei ollut vielä äänestysiässä, oli poliittisten ryhmien vertailussa mukana noin 600 puoluekantansa ilmaissutta. Näistä SDP:n kannattajia oli vähän yli sata, ja heistä 55 hyväksyi väittämän. Tässä tapauksessa virhemarginaali onkin suunnilleen +10 prosenttiyksikköä faktalaatikossa kerrotun +/- kolmen prosenttiyksikön sijaan. Virhemarginaaliin vaikuttaa myös tarkasteltavan prosenttiluvun suuruus. Se on suurimmillaan 50 prosentin kohdalla ja pienenee lähestyttäessä nollaa ja 100 prosenttia.

Otantasattuman aiheuttamat virhemahdollisuudet voidaan siis laskea. Vastaavaa täsmällistä menetelmää ei ole käytettävissä, kun arvioidaan muita tuloksiin vaikuttavia virhetekijöitä kuten otoksen valikoitumista, kadon ja vastaamattomuuden aiheuttamaa

aineiston vinoutumista. Nämä seikat saattavat murentaa tutkimuksen *ulkoista luotettavuutta* huomattavasti enemmän kuin otantasattuma. Otoksen ali- ja yliedustusta iän, sukupuolen, asuinpaikan ja vastaavien demografisten piirteiden suhteen korjataan painottamalla ryhmien osuuksia vastaamaan väestön todellista jakautumaa. Painotuksesta ei kuitenkaan ole apua silloin, kun tavoitettavuus tai vastaamishalukkuus liittyy tavalla tai toisella tutkittaviin mielipiteisiin.

Tuloksia raportoitaessa pitäisi kiinnittää huomiota myös kyselyn *sisäiseen luotettavuuteen*. Siihen vaikuttavat mm. kysymysten ja vastausvaihtoehtojen ymmärrettävyys, yksiselitteisyys ja ohjaavuus, lomakekonteksti sekä haastattelutilanteen vuorovaikutus. (Kyselytulosten luotettavuudesta ja virhelähteistä katso Alkula ym. 1994; Suhonen 2006, III osa.)

Luotettava Gallupjournalismi edellyttääkin tekijöiltään riittävää tutkimusmenetelmien tuntemusta ja sitä, että kyselyiden ongelmat ja virhemahdollisuudet tuodaan myös yleisön tiedoksi ja arvioitaviksi. Kriittisyyden vaatimus on ymmärretty jo varhain. Siitä kertovat vuosikymmenten mittaan julkaistut kirjat mielipidekyselyiden tekemisen ja raportoinnin ongelmista. Akateemisten tutkijoiden ohella niin tutkimuslaitosten kuin viestintäjärjestöjen ohjeita julkaisseet ohjeita mielipidemittausten ja niiden tulosten kriittisestä esittämisestä ja arvioimisesta. (esim. Rogers 1949; Cantril 1991; Gavisser & Witt 1994) Ensimmäiset laajasti hyväksytyt tulosten raportointia koskevat ohjeet tutkimuslaitoksille ja joukkoviestimille kokosi *American Association for Public Opinion Research* vuonna 1968 (Sabato 1981, 315; 338). *Yhdysvaltain sanomalehtien liitto* laati niiden pohjalta ohjekirjaisen mielipidetutkimusten julkistamisesta. *Suomen Sanomalehtien Liitto* julkaisi tuon esikuvan mukaisen kirjaisen vuonna 1983 (Liimatainen & Sinkko 1983). Kirjaani *Kaksisuuntainen peili. Mielipidetutkimukset julkisuudessa ja politiikassa* kirjoitin laajan tarkistuslistan asioista, joihin pitäisi kiinnittää huomiota kyselytuloksia raportoitaessa (Suhonen 1991, 113–121).

Tuoreimmat maailmanlaajuisessa käytössä olevat ohjeet mielipidetutkimusten tekemisestä ja tulosten julkistamisesta ovat laatineet yhteistyössä *The World Association for Social, Opinion and Market Research (ESOMAR)* ja *The World Association for Public Opinion Research (WAPOR)* (ESOMAR and WAPOR 2014). Aiempien ohjeiden tapaan nämäkin korostavat mielipidekyselyiden merkittävää asemaa nykypäivän demokraattisessa politiikassa, mistä seuraa vaatimus läpinäkyvyydestä ja kriittisyydestä ja kritiikin välineiden tarjoamisesta myös yleisölle. Samoilla perusteilla monet suuret mediatalot maailmalla ovat laatineet omat sääntönsä mielipidemittausten teettämiselle ja raportoinnille (esimerkiksi BBC, 2014; New York Times 2006).

Turun yliopiston politiikan tutkijat ovat analysoineet *Helsingin Sanomien* ja *Yleisradion* uutistoimitusten onnistumista teettämiensä mielipidemittausten uutisoimisessa vuosien 2011 ja 2015 eduskuntavaalien edellä. Arvioinnin kriteerinä he käyttivät *ESOMARin* ja *WAPORin* ohjeistoa ja *Suhosen* tarkistuslistaa. Lopputuloksen mukaan nämä maan näkyvimät julkisuuteen tarkoitettujen mielipidekyselyiden teettäjät onnistuivat molemmilla kerroilla huonosti Gallupjournalismissaan. Kumpikin media kertoi keskimäärin huomattavasti alle puolet ohjeissa edellytetyistä kyselyjä koskevista tiedoista. (Heino & Wiberg 2012; Salminen ym. 2015)

Tässä tutkimuksessa olen analysoinut 55 uutista median teettämistä kyselyistä. Niistä 91 prosentissa oli erotettu niin sanottu *faktalaatikko*, jossa kerrottiin perustietoja kyselyn toteutuksesta. Kaikissa uutisissa mainittiin kyselyn teettäjä, tekijä, ajankohhta, perusjoukko ja otoskoko. Maininta virhemarginaalista koko aineiston tasolla oli 93

prosentissa uutisista, mutta osaryhmien tasolla ei kertaakaan. Esitettyjen kysymysten sanamuoto kerrottiin useimmiten, tietojenkeruumenetelmä 45 prosentissa ja otantamenetelmä viidenneksessä uutisista. Näissä prosenteissa ovat mukana Ylen uutisissa ja verkkosivuilla olleet puolueiden kannatuksesta kertovat uutiset, joissa oli viittaus verkkosivuilla olevaan selvitykseen kyselyn toteutuksesta.

Kyselyistä laajimman mediahuomion uuden hallituksen puolen vuoden alkutaipaleella saivat *Helsingin Sanomien* ja *Yleisradion* uutisoimat puolueiden kannatusmittaukset. Ne toivat dramatiikkaa politiikan journalismiin ja paineita suosiotaan menettäneille puolueille, puoluejohtajille, ministereille ja koko hallitukselle. Puolueiden kannatusarvioiden laskeminen korjauskertoimiseen on varsin monimutkainen prosessi. Monet kyselyistä kirjoittavat toimittajatkaan eivät näytä olevan siitä perillä. Tällainen vaikutelma jäi vuoden 2011 eduskuntavaalien aikoihin käydystä poikkeuksellisen vilkkaasta mediakeskustelusta, jossa käsiteltiin kannatusmittausten menetelmiä ja niiden luotettavuutta (Suhonen 2012, 54–59; Laaksonen 2011; Rahkonen 2011.).

Kannatusarvioiden laskemisessa perusidea on seuraava: Kyselyssä tiedustellaan vastaajilta sekä edellisten vaalien puoluevalintaa että haastatteluhetken äänestysaikomusta. Edellisiä vaaleja koskevaa vastausjakautumaa verrataan puolueittain todelliseen vaalitulokseen. Näin saatuja puoluekohtaisia suhdelukuja käytetään korjauskertoimina, joilla painotetaan äänestysaikomusjakautuman lukuja. *TNS Gallup* tekee vertailut joko viimeisimpiin eduskunta- tai kunnallisvaaleihin riippuen siitä kummat ovat lähempänä. *Taloustutkimus* laskee korjauskertoimet suhteessa sekä edellisiin eduskuntavaaleihin että kunnallisvaaleihin ja käyttää niiden keskiarvoa. Kertoimien erilaisuudesta johtuen tutkimuslaitosten esittämät kannatusarvot poikkeavat joskus selvästi toisistaan. Korjauskertoimien avulla laskettuja arvioita vielä täsmennetään ottamalla huomioon edellisissä vaaleissa äänestämättömien valinnat. Tällaisten prosessien kautta saatuihin puolueiden kannatuslukuihin eivät uutisten faktalaatikoissa ilmoitetut virhemarginaalit tarkkaan ottaen päde. Arvot ovat kuitenkin yleensä osuneet lähelle todellista vaalitulosta. Varsinkin kannatuksen muutostrendeistä ne kertovat varsin luotettavasti.

Helsingin Sanomat ja *Yleisradion* uutistoimitus tarjoavat yleisöilleen tietoa kannatusarvioiden tekemisestä hyvin eri tavoin. Edellinen ei kertaakaan tarkastellun puolen vuoden aikana selostanut arviointiprosessia. Lehti löi näin laimin velvollisuutensa tarjota lukijoilleen edellytyksiä kriittiseen galluplukutaitoon. Yle sen sijaan kuvasi tutkimusprosessin verkkosivuillaan varsin seikkaperäisesti jokaisen kannatusmittauksen yhteydessä. Vastaava käytäntö olisi tietysti toteutettavissa *Helsingin Sanomissakin*, jos paperilehden uutissivuilla ei ole tilaa riittävälle informaatiolle kyselyn toteuttamisesta. Internetin käyttöä tähän tarkoitukseen suositellaan myös kansainvälisten järjestöjen ohjeissa (ESOMAR & WAPOR 2014,7–9).

Lopuksi

Gallupjournalismilla on funktionaalinen asema nykypolitiikassa. Demokratiakäsityksensä riippuu, koetaanko nuo funktiot myönteisiksi vai häiriöfunktionaalisiksi (Suhonen 2006; Suhonen 2010). Yksilöt politiikan viimekätisiksi toimijoiksi katsova liberalistinen ajattelu on omalta osaltaan luonut edellytyksiä mielipidetutkimusten ja gallupjournalismin synnylle ja nykyiselle vahvalle asemalle. (Verba 1996; Herbst 1993; Salmon & Glasser 1995)

Liberalistisen ajattelun sisällä vallitsee jännite välittömän ja edustuksellisen demokratian ihanteiden välillä. Edellinen toteutuu, kun kansalaisten mielipiteet välittyvät poliittiseen päätöksentekoon kansanäänestysten tai edustavien mielipidemittausten kautta (Bryce 1965 [1895]; Gallup & Rae 1940; Gallup 1965; Warren 2001). Edustuksellisuuden kannattajat lähtevät siitä, että kansalaiset luovuttavat vaaleissa edustajilleen vallan tehdä päätöksiä ja vastuun niistä. Vallankäytön kontrolli toteutuu sitten seuraavissa vaaleissa. (Pesonen ym. 1993, 12; Wiberg 2006; Suomen perustuslaki 2000)

Tämä kirjoitus kertoo joukkoviestinten teettämistä poliittisista mielipidekyselyistä ja gallupjournalismista keskustan, perussuomalaisten ja kokoomuksen muodostaman hallituksen alkutaipaleella. Niiden kautta toteutunut hallituksen ja puolueiden toiminnan seuranta on ollut jatkuvaa ja näkyvää. Alkukesästä kyselyt kertoivat uuden hallituksen, hallituspuolueiden, pääministeri Sipilän ja kaavaillun yhteiskuntasopimuksen saavan laajaa tukea kansalaisilta, vaikka kritiikkiäkin hallituksen keinovalikoimaa kohtaan ilmeni. Myös enemmistön asenteet turvapaikanhakijoita ja hallituksen pakolaispolitiikkaa kohtaan näyttivät aluksi suopeilta. Syksyn mittaan suhtautuminen pakolaisiin ja hallitukseen muuttui kielteiseen suuntaan, ja luottamus pääministeriin väheni. Heilahdukset kansalaisten suhtautumisessa hallituksen politiikkaan näkyivät myös SDP:n kannatuksen laskuna kesän mittaan ennätyksellisen alas ja syksyllä jyrkkänä nousuna suosituimmaksi puolueeksi samaan aikaan, kun perussuomalaiset menettivät puolet kevään vaalien äänestäjistään. Erityisen vahvasti gallupjournalismi piti esillä perussuomalaisten kannattajien eroa muiden hallituspuolueiden kannattajista. Vaikka gallupeilla ei hallitusta kaadeta eikä tulosten kertomia kansalaisten vaatimuksia riennetäkään aina toteuttamaan, ylimmät poliittisen vallan käyttäjät joutuvat ottamaan huomioon äänestäjien reaktiot itseensä ja harjoitettuun politiikkaan — jos ei muuten niin tulevia vaaleja ajatellen.

Mielipidetutkimuksilla ja gallupjournalismilla on suurten joukkoviestinten näkökulmasta kaksi funktiota. Ensinnäkin yhteistyössä maan johtavien markkina- ja mielipidetutkimuslaitosten kanssa ne tuottavat laajaa huomiota saavia uutisia, jotka ajoittain hallitsevat poliittisen julkisuuden päiväjärjestystä. Toiseksi ylläpitäessään jatkuvaa vuorovaikutusta kansalaisten ja poliittisten päättäjien välillä ne ovat osa poliittisen järjestelmän toimintaa niin vaalien yhteydessä kuin niiden välilläkin.

Näiden funktioiden merkittävyyteen nähden suomalainen gallupjournalismi on kritiikitöntä ja näyttää väliin huolimattomalta ja asiantuntemattomalta. Syitä tilanteeseen voi olla monia. Kiiwas työtahti ei jätä riittävästi aikaa vaativien ja monitulkintaisten aineistojen riittävään työstämiseen. Mediatalon itse maksamista uutisaineistoista pyritään saamaan kaikki hyöty irti, jos ei muuten niin liioittelevilla otsikoilla silloinkin, kun kyselytuloksista ei oikein löydy uutisarvoista raportoitavaa. Ainakaan tuota hyötyä ei haluta hukata esittämällä kritiikkiä omaa tai edes kilpailijoiden tukimusta kohtaan. Voi tietysti olla niinkin, että gallupuutisten ja niiden otsikoiden kirjoittajilla ei ole aina työn vaatimaa tietopohjaa. Eikö viime vuosikymmenien toimittajakoulutus ole enää antanut journalisteille riittäviä valmiuksia tutkimusten ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen?

Kirjallisuus

Alkula, Tapani; Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1994). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Helsinki: WSOY.

- BBC (2014). WWW.bbc.co.uk/editorialguidelines/advice/opinionpolls/reporting.shtml (Luettu 25.5.2016).
- Bryce, James (1965 [1895]). The nature of public opinion. Teoksessa Katz, Daniel; Cartwright, Dorwin; Eldersveld, Samuel & McCloud Lee, Alfred (toim.) *Public Opinion and Propaganda*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 3–11.
- Cantrill, Albert (1991). *The Opinion Connection: Polling, Politics and the Press*. Washington, DC: Congressional Quarterly Press.
- ESOMAR & WAPOR (2014). *ESOMAR/WAPOR Guideline on Opinion Polls and Published Surveys*. Amsterdam: ESOMAR.
- Gallup, George (1969). Polls and the political process. Past, present and future. *Public Opinion Quarterly* 29: 4, 544–549.
- Gallup, George & Rae, Saul Forbes (1940). *The pulse of democracy. The public opinion poll and how it works*. New York: Simon and Schuster.
- Gawiser, Sheldon R. & Witt, G. Evans (1994). *A Journalist's Guide to Public Opinion Polls*. Westport: Praeger.
- Herbst, Susan (1993). *Numbered voices. How opinion Polling has shaped American politics*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Heino, Siiri-Maija & Wiberg, Matti (2012). Mieli pidemittausuutisointihutilointi. *Politiikka* 53: 1, 73–82.
- Laaksonen, Seppo (2011). Vaaligallupeilla politikoidaan. *Kanava* 39: 5, 32–35.
- Liimatainen, Eila & Sinkko, Risto (1983) *Mielipidetutkimukset ja sanomalehti*. Forssa: Sanomalehtien liitto.
- New York Times (2006). WWW.nytimes.com/packages/pdf/politics/pollingstandards.pdf (luettu 25.5.2016).
- Pesonen, Pertti & Sänkiaho, Risto & Borg, Sami (1993). Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä. Helsinki: WSOY.
- Rahkonen, Juho (2011). Kevään vaaligalluptaustat. *Kanava* 39: 6, 38–40.
- Railo, Erkki (2012). Tiedotusvälineet mieli pidemittauksen tulkitsijoina. Teoksessa Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.) *JYTKY. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Kirja-Aurora, 197–230.
- Sabato, Larry, J. (1981). *The Rise of Political Consultants: New Ways of Winning Elections*. New York: Basic Books.
- Salminen, Antti; Wiberg, Matti & Heino, Siiri-Maija (2015). Mieli pidemittausuutisointihutilointi jatkuu. *Politiikka* 57: 4, 260–268.
- Salmon, Charles T. & Glasser, Theodore L. (1995). The politics of polling and the limits of consent. Teoksessa Glasser, T. L. & Salmon, C. T. (toim.) *Public opinion and the communication of consent*. New York: The Guilford Press, 437–458.
- Shaw, Eugene (1979). Agenda-setting and Mass Communication Theory. *Gazette* 25: 2.
- Suhonen, Pertti (1991). *Kaksisuuntainen peili. Mieli pidetutkimukset julkisuudessa ja politiikassa*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Suhonen, Pertti (1994). *Mediat, me ja ympäristö*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Suhonen, Pertti (2000). Mieli pidetutkimusten rooli presidentinvaaleissa. Teoksessa Isotalus, Pekka & Aarnio, Eeva (toim.) *Presidentti 2000, Mistä vaalit on tehty?* Jyväskylä: SoPhi, Jyväskylän yliopisto, 63–87.
- Suhonen, Pertti (2006). *Mieli pidetutkimukset ja yhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.

- Suhonen, Pertti (2010). HS-gallup poliittisena journalismina vuodesta 1945 nykypäivään. *Media & viestintä* 33: 3, 73–87.
- Suomen perustuslaki (2000).
- Suhonen, Pertti (2012a). Mieliädekyselyt vaalijournalismissa. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 43–60.
- Suhonen, Pertti (2012b). Mistä perussuomalaiset tulevat? Teoksessa Wiberg, Matti (toim.) *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 61–81.
- Valtioneuvosto (2015). *Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015*. Helsinki: Hallituksen julkaisusarja 10/2015.
- Verba, Sidney (1996). The citizens as respondents. Sample surveys and American democracy. *American Political Science Review* 90: 1,1–7.
- Warren, Kenneth F. (2001). *In defence of public opinion polling*. Oxford: Westview Press.
- Wiberg, Matti (2006). *Politiikka Suomessa*. Helsinki: WSOY